

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІЛОСОФІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Олена МОРЩАКОВА

УДК 177 : 316.4

Olena Morshchakova

CONCEPTUAL BASES OF SOCIAL WORK PHILOSOPHY

Постановка проблеми. Обстоюючи філософську позицію до визначення такого суспільного феномену, як соціальна робота, в найширшому уявленні її слід охарактеризувати як специфічний вид *соціального світогляду*. Теорія соціальної роботи містить універсалістську спрямованість щодо пояснення соціальних проблем суспільства, шляхів і способів їх вирішення. Філософська проблематизація соціальної роботи фіксується у площинах оновлення сучасного соціального мислення й культури.

Соціальна робота як науково-теоретичне знання ґрунтується на філософії, соціології, психології, педагогіці, що визначає її інтегративний, міждисциплінарний характер. Водночас вона послуговується такими універсальними філософськими категоріями, як “людина”, “соціум”, “свобода”, “гуманізм”, “конфлікт”, “соціальний час і простір”, “суспільна діяльність” та ін., а також пов’язана з постійним аналізом, систематизацією емпіричних фактів, для узагальнення яких спирається на філософські ідеї щодо різних аспектів людського буття (сенси, способу життя, умови і механізми розвитку особистості, права людини, правосвідомість тощо), на пізнання навколишньої дійсності у діалектичному взаємозв’язку різноманітних процесів і явищ людського буття.

Концепт “соціальна робота” є ідеально-змістовим утворенням, в основі якого перебуває базова соціально-філософська категорія “*соціальне*”. Згідно з канонами наукової методології, сутність суспільства визначають взаємовідносини людей: їх усталені, тривалі, повторювані, численні взаємні дії – це є суспільні відносини. Предмет останніх пов’язаний з економікою, політикою, культурою, родиною, дозвіллям тощо. Відносини людей опосередковуються виробництвом, держав-

ними органами, політикою, тобто мають інституційний характер, й відповідають структурно-функційним параметрам зв’язку, тому обезособлюються, деперсоніфікуються. Водночас безпосередній, суб’єктний контакт осіб становить квінтесенцію соціальних стосунків у їх “людському вимірі”. Тож соціальне повсякдення – це “олюднене” життя суспільства, така взаємодія його учасників, коли за кожним з них визнається право на гідність, повагу, свободу вибору” [9, с. 17].

Соціальне життя як різновид суспільного має відносну самостійність. Сутність його розвитку визначається повнотою свобод і наявності прав особи, їх відповідними гарантіями з боку держави, такими, наприклад, як *соціальний захист*. Водночас соціальність означає і розвиток відповідальності людини перед суспільством, державою, колективом, родиною. У такий спосіб соціальне повсякдення утворює фундамент соціального функціонування суспільства й конкретної особи.

Соціальна атрибутивність соціальної роботи як *світоглядного феномену* розкривається як в інтеграційній функції (цілісного оприявлення всіх окультурених стосунків і взаємодій), так і у функції інституалізації соціетальних цінностей, що підкреслює етико-нормативний характер професійної діяльності за фахом “соціальна робота”. Така робота, крім того, є ефективним механізмом суспільного контролю, скажімо, поруч з такими модальностями, як право, мораль, що відображає найвищий рівень розвитку соціальної культури, притаманний цивілізаційно успішному суспільству (див. [18]).

Концептуально система соціальної роботи ґрунтується на феномені соціального пізнання, оформленого у вигляді теорій, концепцій, понятійного апарату, методології і різних способів та засобів добування нових знань.

Зазначимо, що структурно-функціональні виміри концепту, концепцій тощо як специфічних інструментів професійного методологування, завдяки застосуванню яких у методологічній роботі можливі істотні зрушення в отриманні наукових результатів, ґрунтовно проаналізовані А.В. Фурманом [19, с. 81–86]. Соціальне пізнання у сфері соціальної роботи, методологічно оформлене в систему досконалої мислєдїяльності, уособлює *психосоціальний* та *вітакультурний* контексти і за своїми сутнісними ознаками є *гуманітарно зорієнтованим* суспільним знанням.

Соціальна робота як теоретичний світогляд поєднана із філософським типом мислення, котрий є формотвірним чинником світобачення, системи ідей, софійних поглядів на світ і місце людини в ньому. Тому закономірно, що загальнотеоретичні положення філософії відіграють роль методологічної основи при вирішенні окремих питань соціальної роботи на науковому рівні, а саме при визначенні напрямів діяльності соціальних працівників, формуванні специфічних відносин між клієнтами і фахівцями, наповненні змісту соціальних та освітніх програм, обґрунтуванні етики фахової культури. Загальним контекстом вивчення при цьому є соціальні зв'язки, які функціонують у соціальній сфері суспільства і розглядаються в контексті всієї сукупності суспільних відносин, у тому числі економічних, політичних, морально-духовних. При цьому засадничі філософські категорії та поняття утворюють осереддя методологічного тезаурусу наукового пізнання у сфері соціальної роботи, їх доповнюють операційні положення етики, естетики, логіки, філософії права, філософії політики, соціології, психології та інших наук і дисциплін.

Аналіз досліджень і публікацій з даної проблеми. Соціальна робота як наука виводується на певній сукупності теорій, що охоплюючи низку уявлень, ідей, понять, концепцій, постає як цілісне, узагальнене знання про особливості людей із соціальними потребами та специфіку роботи з ними. Вказану сукупність утворюють такі групи теорій: а) психологічно зорієнтовані (екзистенційна, гуманістична, психоаналітична, бігевіристська та ін.); б) соціологічно зорієнтовані (системна, соціально-екологічна, марксистська та ін.); в) комплексні (сімейна терапія, соціально-психологічна, соціально-педагогічна та ін.). Фундаментальною теорією, в якій представлено сучасне розуміння соціальної роботи,

вважається теорія систем, що забезпечує комплексне формулювання та ідентифікацію актуального поля соціальних проблем, оцінювання рівня потенційного втручання у способи і засоби їх здолання.

Теоретичні підходи до соціальної роботи сформувалися на початку ХХ століття у працях зарубіжних дослідників. Найбільш відомі з них такі: М. Річмонд (теорія соціального діагнозу, концепція інтервенції, ведення історії клієнта); В. Робінсон (усвідомлення ситуації клієнта, цінностей і смислів його буття, значення минулого досвіду); Дж. Тарт, О. Ранк (ці представники функціональної школи наголошують на тлумаченні соціальної підтримки як процесів взаємодії соціального працівника і клієнта, принципах синхронного підходу і “тут і тепер”); Г. Гамільтон (розширене розуміння змісту поняття “діагноз”, його нове трактування відповідно до тенденцій розвитку соціальної роботи, перш за все не як настановлення до дії, а як робоча гіпотеза для розуміння особистості клієнта, його ситуації і проблеми); Ф. Бістек (взаємодія в методах індивідуальної роботи як система динамічних інтеракцій між соціальним працівником і клієнтом, спрямованих на досягнення останнім саморегуляції і саморозвитку); Х.Х. Перелман (метод вирішення проблем – синтез підходів діагностичної і функціональної шкіл, коли процес допомоги складається з двох основних компонентів – процесу допомоги та особистісних ресурсів індивіда); Ф. Холліс і Р. Смоллі (концепція наближення, що окреслює п'ять теоретичних концептів: оцінка, особистість у ситуації, процес, взаємовідносини і втручання – інтервенція, у її теоретичній побудові використовується методологія теорії систем і теорії комунікацій) та ін. Підкреслемо й той факт, що Дж. Конопка, Х. Норген, М. Росс, Р. Перлман та інші дослідники спрямовували свою роботу на пошук загальної методологічної бази соціальної роботи [14, с. 12].

У науковому визначенні соціальної роботи на сьогодні відомі такі підходи:

1. Погляд на соціальну роботу як на прикладну дисципліну, зорієнтовану на вивчення проблем соціального розвитку. Російські вчені часто вживають на позначення її поняття “соціономія” – прикладна наука, предметом якої є фахова допомога нужденним, а також проблеми людини і технології їх розв'язання.

2. Розуміння соціальної роботи як науки, що охоплює фундаментальну і прикладну тематику, вироблення і систематизацію знань

про соціальну сферу і специфічну соціальну діяльність. Прихильники цього підходу розрізняють у соціальній роботі як науці три рівні: а) теоретико-методологічні проблеми і концептуальні засади; б) спеціальні теорії, що становлять наукові основи надання соціальної допомоги, сприяння різним категоріям населення (галузеві, або теорії соціальної роботи середнього рівня); в) техніко-технологічні, емпіричні знання, які висвітлюють проблеми соціального проектування оптимальних форм організації соціальної роботи, технології здійснення різних її видів.

Отож, система наукових знань із соціальної роботи утворюється з теоретико-методологічної (методологічні засади пізнання, закони, науковий апарат тощо) і прикладної (практичне застосування теоретичних положень у діяльності обслуговування) частин, які сутнісно узмістовлюють проблематику соціальної роботи й задають напрямки мислєдїяльності із постановки й вирішення завдань у соціальній сфері суспільства. Зважаючи на зазначене, світоглядний феномен соціальної роботи розкривається через формат її концептуального утвердження як системи теоретико-прикладного наукового знання про види, напрями і форми результативної діяльності у соціальній сфері, ефективну підтримку суб'єкта соціальної взаємодії.

Актуалізація терміна “соціальна робота” у контексті звернення до соціальної проблематики (впорядкування соціального життя, оптимальність структури соціальних служб, дієвість соціальної політики, ефективність системи соціального захисту, здійснення соціальних проектів і програм, індивідуальна траєкторія соціалізації особистості тощо) стимулює концептуальне осмислення “соціальної роботи” у контексті понять соціальної філософії, соціології, соціальної психології, соціальної етики, психокультури соціосистем. Методологічну основу такого осмислення утворюють ідеї класиків соціальної філософії та їх наступників (Аристотель, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, А. Сен-Сімон, М. Бердяєв, М. Винниченко, В. Стьопін та ін.).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Заявлена проблематика потребує поглибленого вивчення теоретико-методологічних й світоглядно-засадничих позицій соціальної роботи як системи наукових знань у ситуації трансформаційних зрушень сучасних суспільних відносин, сповнених суперечностей, можливостей та перспектив.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Соціальна робота як феномен суспільної культури опосередковується проблемами надання громадянам специфічної форми допомоги з боку суспільства у вирішенні соціальних запитів і конфліктів, викликаних індивідуальними або соціальними причинами. Вона зорієнтована на здійснення, посилення та відродження соціальних функцій індивіда чи групи, перебираючи на себе функцію допомоги особистості у здійсненні процесу соціалізації, у її підготовці до реалізації соціальних функцій у широкому діапазоні різноманітних сфер суспільного життя. Отож й інституційні параметри соціальної роботи визначають її змістове наповнення – спонукання до розвитку соціальних мотивацій діяльності людини, визначення соціального контексту її поведінки, соціального самопочуття учасників “соціальної дії” (М. Вебер), подолання ситуацій конфліктності із соціальним оточенням.

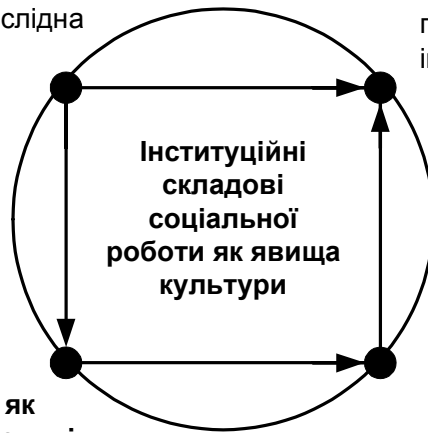
Метою соціальної роботи як *соціальної інституції* є надання допомоги і підтримка людини в кризових життєвих ситуаціях звісно, з опертям на певні культурні значення, цінності і норми. Причому на “культурний вимір” цих інститутів вказує багато дослідників, причому як вітчизняних, так і закордонних. С. Фролов, описуючи характеристики інституційних утворень, підкреслює важливість особливої “ідеології” для їх існування [18, с. 116]. П. Бергер і Б. Бергер вказують на “моральний авторитет”, адже саме інститути регулюють поведінку людей за допомогою певних правил, цінностей і норм, уможливають “об'єктивування” певних культурних значень, насамперед реалії державної підтримки конкретної особи і всього суспільства. Відтак формування інституційної зорганізованості соціальної роботи є культурно та соціально зуумовленим і ґрунтується на ідеології підтримки соціального порядку, безпеки і стабільності соціального повсякдення.

Основні інституційні складові соціальної роботи як явища культури слушно звести до чотирьох (*рис. 1*).

Як *професійна діяльність* соціальна робота покликана оптимізувати обставини здійснення функціонально-рольової взаємодії людей, сприяти процесам адаптації, соціалізації, доповнюючи функції таких соціальних інститутів, як освіта, виховання, культура, політика, сім'я, охорона здоров'я, дозвілля. Водночас розуміння соціальної роботи як своєрідного “інституту допомоги” означає, що її першочерговим завданням є допомога у розв'язанні

1 – соціальна робота як професійна діяльність: діяльність з обслуговування, управління, науково-дослідна робота

4 – соціальна робота як феномен культури: сутність соціальної роботи є соціально-гуманітарною за змістом, інтегративною за характером

2 – соціальна робота як надання допомоги людині – матеріальної, психологічної, соціальної, медичної та ін.

3 – соціальна робота як філософія соціальної справедливості: підтримка ідей соціального захисту, соціальних можливостей, пріоритетність альтруїзму і колективної солідарності як засновків спільної діяльності людей, посилення соціальних функцій індивіда, морально-етичний характер професії

Рис. 1.

Інституційні засади-передумови соціальної роботи як явища культури

проблем, які відображають суспільне чи індивідуальне неблагополуччя, надання підтримки в реалізації соціальних прав громадян і компенсації фізичних, психічних, інтелектуальних, соціальних та інших недоліків, що заважають їх повноцінному функціонуванню.

Інтерпретація соціальної роботи як *допомоги* поширена і серед зарубіжних дослідників. Так, австрійська академія соціальної роботи пропонує розглядати її як специфічну форму допомоги з боку суспільства у задоволенні соціальних потреб і вирішенні конфліктів, викликаних індивідуальними чи соціальними причинами, розв'язати які люди самостійно неспроможні. Найбільш поширеним серед науковців є розуміння сутності соціальної роботи, яке пропонує Національна асоціація соціальних працівників США: це професійна діяльність з надання допомоги індивідам, групам і спільнотам, посилення чи відродження їх здатності до соціального функціонування і створення сприятливих соціальних умов для досягнення цих цілей [3, с. 23]. Отож, мовиться про активізацію власних зусиль особи у скрутних життєвих ситуаціях, де самопоміа, розвиток власних ресурсів, притаманних індивіду, групі, общині, великою мірою визначають сутнісні параметри соціальної роботи. Причому варто долучити розуміння соціальної роботи і як допомоги, і як взаємодопомоги у системі соціокультурних і

психосоціальних взаємодій та стосунків різних суб'єктів [16, с. 69].

Орієнтація допомоги на здійснення, посилення та відродження соціальних функцій індивіда чи групи становить квінтесенцію соціальної роботи. У такому висвітленні вона перебирає на себе функцію допомоги у здійсненні процесу соціалізації, який спрямований на підготовку людини до реалізації нею соціальних функцій у широкому діапазоні різноманітних сфер суспільного виробництва.

Одним із критеріїв цивілізованості соціуму, передумовою його поступального розвитку є *соціальна справедливість* як норма повсякденного життя. Цей ідеал ніколи не втрачає своєї актуальності, тому що навіть у найрозвиненіших країнах мільйони людей незадоволені життям, почуваються ображеними, домагаються своїх прав і свобод. Соціальна справедливість означає створення рівних реальних можливостей для вияву і реалізації особистістю своїх інтелектуальних творчих сил, гарантування їй державою відповідних для цього соціальних умов.

Соціальна робота стає самостійним *культурним феноменом* сучасної цивілізації, що віддзеркалює діалектику поєднання загальнолюдських цінностей та унікальності особистості. Життєздатність цінностей полягає у їх суб'єктивації, а далі – у розкритті потенціалу кожної людини, її індивідуальної самобутності

на підґрунті вільного вибору, належного рівня культури, національної самосвідомості, політичної і духовної свободи.

Важливою складовою соціальної роботи є досвід і практика організації суспільного життя людини, подолання гострих суперечностей зі світом внутрішнім та довкіллям, якість системи людського спілкування, спільна діяльність груп і прошарків населення, майстерність і професіоналізм соціального управління, міра розвитку мережі соціальних служб як дієвих громадянських інституцій і кваліфікаційна підготовка соціальних працівників, які щоденно проводять на місцях державну соціальну політику (служби зайнятості, соціальні педагоги, практичні психологи та ін.)

Соціальна робота як система спеціалізованих людинознавчих знань спрямована на вдосконалення *соціальної сфери* суспільства, яка охоплює всю сукупність процесів та умов соціального життя, являє собою складну систему відносин між особою, групами, спільнотами, прошарками населення, інституціями, іншими суспільними утвореннями стосовно соціальних обставин їх життєдіяльності. Соціальна сфера сутнісно характеризується створенням соціальних умов життєдіяльності людини, а саме ситуацій виробничої діяльності, достатнього рівня життя усіх прошарків населення, стану охорони здоров'я, національної освіти і соціального забезпечення, реалій соціальної справедливості, обставин уможливлення права на працю кожного громадянина, на оптимальне вирішення соціальних конфліктів. Ці умови діють як механізми регуляції всього комплексу відносин, які стосуються умов праці, побуту, медичного обслуговування, освіти і рівня життя людей.

Функціонування соціальної сфери пов'язане із задоволенням соціальних потреб особистості, котра народжується у певному людському довкіллі, а тому її життя багато в чому спричинене обставинами проживання, незалежними від волі та особистих рис, зокрема, соціальним становищем, рівнем освіченості тощо. Тому соціальний супровід є важливим складником організації життя зрілої людини, а в багатьох випадках її елементарного виживання. Можливості задоволення цієї нужденності зумовлені соціальним становищем особи або соціальної групи, а також характером актуальних суспільних відносин. Високі показники розвитку соціальної культури вказують на ефективність функціонування

соціальної сфери суспільства.

Методологічним підґрунтям сучасних досліджень у галузі соціальної роботи є філософське розуміння *людини* як унікальної, відкритої, інтенціональної (цілеспрямовано долученої до певної діяльності, до локалізованого довкілля), амбівалентної (яка може одночасно мати сильні протилежні почуття), здатної до самопізнання та саморозвитку. Рушієм і механізмом соціального розвитку особи визначаються суперечності між зростаючими потребами та реальними можливостями їх задоволення.

У теорії соціальної роботи впроваджуються філософсько-методологічні *принципи* аналізу соціальних груп, спільнот, соціальних інститутів, особистості тощо. До таких принципів належать: 1) принцип детермінізму (висвітлює причинну зумовленість соціальних явищ економічними й політичними чинниками, що визначають стан суспільних відносин, специфіку їх формування і прояву); 2) принцип гносеологічного підходу (орієнтує на ретельне вивчення і порівняння соціально-історичних процесів і подій у суспільстві, допомагає з'ясувати їх специфіку, тенденції розвитку і закономірності); 3) принцип особистісного підходу (при вивченні соціальних процесів і явищ вимагає врахування ціннісних орієнтацій, думок, почуттів та потреб конкретної людини як особистості); 4) принцип діяльнісного підходу (озброює соціальну роботу правильним розумінням сутності різновидів діяльності, до якої залучений клієнт, впливу рівня свідомості на неї, її форми та наслідки) [15, с. 65]; 5) принцип вчинкового підходу (В.А. Роменець та ін.).

Філософія соціальної роботи у теоретико-прикладному контексті зорієнтована на дослідження й інтерпретацію феноменів соціальної взаємодії у соціальній сфері, професійній діяльності соціальних служб, серед першочергових завдань функціонування яких є підтримка життєзабезпечення людини як суб'єкта, особистості та індивідуальності, оптимізація соціальних відносин, стосунків, взаємодій.

Парадигмальний контекст філософських узагальнень у соціальній роботі характеризує самодостатній тип філософсько-світоглядної культури. Універсально-методологічний характер філософських ідей, гіпотез, категорій, методів пізнання інтенсивно використовується науковцями і практиками в осмисленні кон-

кретних явищ, відношень, процесів соціального характеру. Предметне поле філософії соціальної роботи становлять соціоантропологічні, психосоціальні, вітакультурні феномени, ковітальні явища людських відносин у їх соціальній і персоніфікованій формах, індивідуалізовані системи смислів, потенціалів, духовних практик і можливостей людини, що перебувають в діалектичній єдності.

Основним теоретичним концептом філософії соціальної роботи є *гуманізм* як методологічна і світоглядна домінанта. І це природно, адже у своїй практичній діяльності соціальні працівники мають справу з людиною, відносинами між нею і колективом, між соціальними групами. Ключовим призначенням їхньої діяльності є вдосконалення людських стосунків, утілення у повсякдення високих гуманістичних ідеалів. Саме у розвитку й утвердженні ідеї гуманізму реалізується тісний зв'язок соціальної роботи з філософською проблематикою.

Гуманізм (лат. *humanus* — людський) — система ідей і поглядів на людину як найвищу цінність; людяність, почуття любові до людини, повага до її гідності. Як система мислення гуманізм налаштований не лише на подолання умов, які обмежують буття, самореалізацію особистості, викликають біль і страждання в інших людей. Долаючи конкретні страждання, гуманізм завжди спрямований проти причин, що їх породжують. Як форма життєвої практики і як система мислення він неоднозначний, сповнений суперечностей. На певних етапах розвитку цивілізації гуманізм зазнавав глибоких криз, проявом яких були духовний нігілізм, перевага технократичних підходів до людей і культури, самотність людини у багатосуб'єктному світі, конфлікт поколінь тощо. На жаль, труднощі, які не зміг подолати гуманізм, є онтологічною основою негуманності, насилля, зла, пригнічення, які проявляються в суспільному житті у формі волонтаризму, авторитаризму, тоталітаризму і відчуження. Під їх тиском багато людей у різні часи були відкинуті на периферію буття, а відповідно локальними були їхні потреби та інтереси. Ці реалії підтверджують значущість посилення ідеології гуманності, її розвиток задля підтримання цілісності буття людства, здатності надати допомогу конкретній людині в конкретній життєвій ситуації.

Принцип гуманності у професійній діяльності соціального працівника реалізується у

процесі спілкування і діяльності через сприяння, допомогу, співучасть, підтримку, повагу до особистості. У життєвих практиках породжуються конкретні відносини гуманності і негуманності, добра і зла, свободи і насильства між соціальними, етнічними, політичними та іншими суб'єктами. Загалом гуманізм виявляється у таких орієнтирах і настановленнях, як турбота, толерантність, любов, повага, розуміння, відповідальність, добра воля, обов'язок.

Антропологічна (грец. *anthropos* — людина) парадигма — одна із філософських основ гуманізму як системи мислення, що визнає людину головною цінністю. Для гуманістичного трактування взаємозв'язку людської природи і соціальної структури аксіомою є моральне твердження, яке єдино вірним приймає такий стан соціуму, коли жодна людина не становить засіб для іншої, а завжди і всюди постає метою сама в собі.

Примітно, що прихильники антропологізму категорійному поняттю “людина” надають особливого етично-світоглядного звучання, стверджуючи, що тільки на таких засновках можливо розробити систему уявлень стосовно природи, суспільства і мислення [17, с. 114]. Зокрема, у *вітацентричній парадигмі* (Б.В. Попов) людина знаходиться у центрі соціального буття, у якому всі процеси, факти і явища продукуються нею і для неї: ніщо не може бути вищим за людину, і жодна особистість не може бути нижчою за іншу. Вітацентрична парадигма концентрує проблему людини не лише у вимірах перетину суспільних явищ і процесів, а передусім у “біосферних координатах — у просторі життя і ковітально-соціальних технологій”. Парадигма вітацентризму, на думку Б.В.Попова, моделює особистість у двох змістовних вимірах — “вітальному/авітальному та гуманітарному/природничо-математичному. Перший вимір має геобіосферний характер, другий — культурно-семіотичний” [11, с. 38]. У категоріях вітацентризму та психокультурної антропології доречно формулювати й такі поняття, як “середовище”, “індивідуалізація життя”, “соціальна адаптація”, “діяльність”, “соціальний учинок” та ін.

Концепт вітальності є світоглядним імперативом для пояснення і перспективного тлумачення проблеми виживання людини в сучасному світі. Автор *вітакультурної парадигми*, проф. А.В. Фурман, підкреслює виняткову важливість вітакультурного підходу

в осмисленні психодуховних станів-властивостей людини, у вирішенні проблем її існування у системі суспільних відносин, що становить методологічне підґрунтя низки упредметнених теоретико-прикладних досліджень: прикладної психології, психокультури української ментальності, теорій освітньої діяльності і методологічної концепції професійного методологування, де вітальність тлумачиться як “базова духовна цінність” [19, с. 37]. Дане розуміння вітальності є результатом глибокої наукової рефлексії сутності цього феномену, його природи.

М. Шелер, розглядаючи співіснування двох сфер – ідеальної (істина, ідеї, цінності) та реальної (вітальні інстинкти, потяги, потреби), доходить висновку про їх органічний зв’язок, зазначаючи, що “філософія ідей” не протистоїть “філософії життя”, фактично обстоюючи думку про існування специфічної буттєвої реалії – вітальної духовності [22, с. 342]. Вітальність, таким чином, – це своєрідний буттєвий етос людини як суб’єкта світобачення і вчинення.

Продовженням шелеровської націленості на вітальну духовність стала сучасна “антропологія чуттєвості”. У даній концепції, вказує В. Табачковський, присутнє намагання реабілітувати “незбагнуту чуттєвість”: адже і проблемі місця людини у світі, і проблемам сенсу людського буття, людської самості, міжлюдської комунікації притаманні “нерефлексуєча” очевидність, що її можна й треба передусім відчутти [17, с. 80]. Взаємодоповнення духу й життя висвітлено в концепції “феноменального тіла” М. Мерло-Понті, згідно з якою людське тіло – осередок буттєвості і первинної духовності. Не протиставляючи себе світові, людина як “усезагальний *sensorium*” переживає свою нероз’єднаність зі світом, що постає перед людиною передусім як “інтерсенсорний” [7, с. 290].

Дослідження людини як системи вітальних і духовних практик у контексті світовідносин передбачає застосування комплексних методологічних підходів, заснованих на уявленні про людину як біопсихосоціальну істоту, здатну до перетворень соціально-природних процесів та процесів конструювання особистісного Я. До цих підходів належать вітакультурний, системний, діяльнісний, структурно-функціональний, синергійний, системомислєдїяльнісний, культурно-символічний, циклічно-вчинковий та ін.

Привнесення наукових методів у систему теоретичних конструкцій соціальної роботи

сприяє напрацюванню наукового доробку у сфері пізнання соціальної дійсності. Суттєво збагатила розуміння фахової соціальності *філософія професіоналізму*, основою якої є гуманістичні ідеали та принципи, орієнтація на задоволення потреб людини, розвиток її потенційних здібностей, підвищення добробуту, досягнення соціальної справедливості. Як система ідей, згідно з якими соціальна діяльність, пов’язана з людиною, завжди спрямована на створення і забезпечення ефективної взаємодії особи і суспільства, їх взаємну самореалізацію, ця філософська методологема об’єктивує зміст соціальної роботи; тому за умов її ефективного здійснення можливе подолання перешкод в житті людини, опанування нею життєвими ситуаціями. Професіоналізм фахової діяльності соціальних працівників сутнісно полягає у спрямованості на формування здатностей людини приймати рішення, долати проблеми, підтримувати зв’язок із життєвим світом соціуму (послуги, ресурси, допомога), бути задіяними до реалій соціального повсякдення. Справитися з цими завданнями можуть фахівці з науковим світоглядом, які володіють достатніми знаннями для всебічного, раціонального осмислення соціальної дійсності. Тому науковий світогляд є однією із найважливіших умов професійної самостійності сучасних соціальних працівників.

Філософія професіоналізму конкретизується у соціальній роботі завжди як *персоноцентрична*. Особистість, її життя мають беззаперечне ціннісно-сміслові значення. Причому така світоглядна оцінка набуває пріоритету із середини ХХ століття, коли відбулося переосмислення змісту й суті персоніфікованих і суспільних відносин у практиці соціальної роботи з огляду на інтелект, почуття, віру, потреби, інтереси та цінності. У цьому аналітичному форматі метою ділової взаємодії соціального працівника і клієнта в найбільш узагальненому уявленні є створення благополучного, сприятливого і духовно збагаченого довкілля для розвитку особистості, а також надання допомоги їй у самозбереженні, самозахисті, власному розвитку і реалізації своїх можливостей. Відтак маємо, з одного боку, філантропічний підхід для забезпечення належного рівня виживання, позитивної соціалізації, з іншого – соціальний захист, здійснення педагогічної, психологічної і духовної підтримки, що у взаємодоповненні

сприяють духовному оновленню, збереженню цілісності власного Я особистості, розвитку її спроможностей у досягненні позитивних змін. Персоніфікація допомоги передбачає насамперед виведення на передній план самої людини як об'єкта надання підтримки, як зразка об'єктивно безумовного значення, сформованого у рамках конкретної соціальної дійсності.

Персоноцентрична концепція обстоює параметри якісних перетворень особи. Її смисловим першопочатком є *концепт особистості*, який набуває значення "інтерсуб'єктивного" у системі соціогуманітарного пізнання (*рис. 2*):

Здійснення *персоністичного* спрямування діяльності у сфері соціальної роботи визначає як її сучасний онтолого-феноменологічний статус, так і організаційно-технологічні параметри: створення суб'єкт-суб'єктних відносин у професійній взаємодії, врахування і пролонгація ситуації людини, діагностика й

оптимізація її зміни; беззаперечність світоглядних настанов: збереження життя, свобод і прав людини, посилення логотерапевтичної функції у соціальній роботі; особистісно зорієнтовані підходи до вирішення індивідуальних завдань у наданні соціальної підтримки; дотримання вимог принципів людяності, толерантності, конфіденційності у міжособистісному спілкуванні (*рис. 3*).

Життя людини залежить від цілей, прагнень, світовідчуття і світосприйняття, якими воно наповнене, від способу входження у суспільні відносини, насамкінець від повноти його особистісного буття. Невід'ємною умовою належного соціального самопочуття особистості є екзистенційна довершеність повсякдення, відчуття особистої значущості, корисності. Повноцінність життя вона сприймає через взаємодію з іншими людьми, особливо тоді, коли вона переживає дискомфорт, болоче відчуття покинутості й самотності.

1 – людина як об'єкт соціальної підтримки:

потреби, інтереси, здібності і здатності людини, можливості і наміри, що проявляються у вчинковому характері поведінки, конструюванні особистісного й соціального оточення

4 – культура особистісного життя та повсякдення:

значеннєві системи особистості як адаптаційні механізми, що забезпечують її задіяння в контексті компетентісного соціального спілкування, етичний характер життєвих стосунків

2 – допомога людині у скрутних життєвих обставинах:

регулювання й управління діяльнісною активністю людини від «виживання» до «самореалізації», мотивація досягнень, програмний характер підтримки

3 – соціальний супровід людини протягом життя:

активізація життєвого потенціалу людини, її психосоціальний саморозвиток, ідеально-змодельований характер соціального патронажу

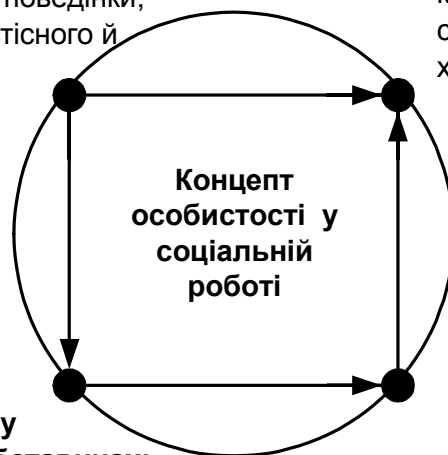

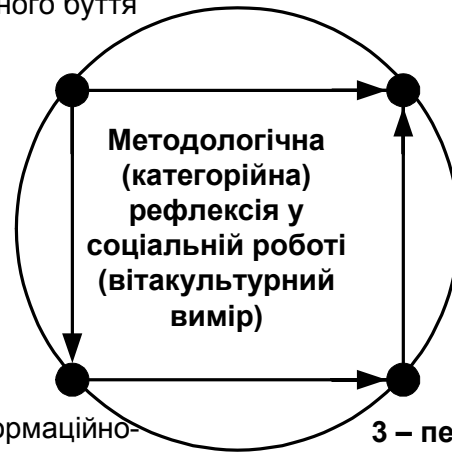
Рис. 2.

Концепт особистості у системі вітакультурних характеристик соціальної роботи

1 – ситуативність як життєва індивідуальна конфігурація, що здійснює резонансний вплив на організаційні процеси внутрішнього й соціального буття людини

4 – гуманність як світоглядна домінанта професії соціальна робота, як мета, предмет, способи, засоби і результат соціальної допомоги людині

2 – вітальність як інформаційно-змістові імпульси, що містять енергію розгортання життєтворчих сил людини, спрямовуючи пошуковість процесів самоздійснення й самопредставлення

3 – персоніфікація як змодельований образ цілісного соціального об'єкта, динамічна форма самоідентифікації особистості, активізація процесів самопізнання, самоуправління

Рис. 3.

Методологічна рефлексія базових координат соціальної роботи у вітакультурному вимірі

Важливим соціальним чинником, змістоутворювальним підґрунтям щодо цілей і результатів життя, самоіснування як суб'єкта є *діяльність особистості*, котра завжди супроводжується певною вербалізацією вартостей і ціннісних настановлень. Часто ці орієнтації стають мотивами діянь і вчинків, визріваючи під впливом існуючої моралі, правосвідомості, світорозуміння й осідаючи у стилі і способі життя.

Вагомий вплив на сучасну теорію і практику соціальної роботи у багатьох країнах справив *постмодернізм* – міждисциплінарний інтелектуальний рух, що, сформувавшись у 50-ті роки ХХ століття, запропонував новий ракурс бачення, набір концептуальних підходів до тлумачень та інтерпретацій соціокультурної реальності. На відміну від позитивізму, який прагнув обґрунтувати системну єдність соціального повсякдення, його теоретики вважають, що особливостями сучасного світу є несхожість, розмаїття, які й потрібно досліджувати. До особливостей постмодернізму належать еkleктизм (поєднання різнорідних,

органічно несумісних елементів), рівноправність різних уподобань, стилів мислення, множинність стандартів, толерантність у царині мистецьких смаків і поведінки, заперечення поділу на “високу” та “низьку” культуру тощо. Його представники обстоюють автономізацію культурної сфери від економічної та ідеологічної, кожна з яких, за їх аргументами, підпорядковується власній логіці розвитку, притаманним саме її середовищу нормам, “самоспричинюється”, “самодозволяє” себе [12, с. 83].

Ознаки *плюралізму* простежуються у розгортанні нового світу прагнень, цінностей, нових форм соціальної організації та поведінки, передусім у сферах споживання, дозвілля, приватного життя, в утвердженні ідеї рівності різних культур і дискурсів (сукупності висловлювань, що стосуються певної проблематики, розглядаються у зв'язку з нею), відході від одновимірної, універсальної системи ідентифікації, що ґрунтується на раціонально свідомій організації людської життєдіяльності.

Для теоретичних положень постмодернізму характерна зміна сенсових орієнтирів, способу формування соціального мислення, вихідних принципів тлумачення соціуму. В цьому разі філософія соціальної роботи постає як система філософських ідей про стражденну людину та її життєвий світ. А культура постмодернізму відрізняється від природно-наукової культури визнанням унікальності кожного людського життя, неповторності життєвих подій, множинності істин.

Постмодернізм – це світоглядно оновлена інтерпретація суспільства і соціогуманітарного знання. Останнє уявляє альтернативу традиційній академічній науці, проголошуючи нову стадію культурного розвитку і пропонуючи іншу концепцію природи міжособистісних стосунків і живого мовлення. Заперечуються апріорно ідеї детермінізму (особливо економічного), у центрі аналітичної уваги з'являються явища “маргінальності”, меншостей, інклюзії, невизначеності, вибору. У зв'язку з цим постмодернізм доречно розглядати як інтелектуальну реакцію на новий етап трансформації індустріального суспільства, що характеризується глобалізацією й інформатизацією. В історичному плані походження нових форм аналітичного мислення сягає коренями теорій соціальної фрагментації Г. Зімеля і М. Вебера, неокантіанської та антипозитивістської філософських традицій початку ХХ століття.

Постмодерністичний дискурс проектується у фахову діяльність соціальних працівників тією мірою, якою витлумачень та інтерпретацій потребують теоретичні положення соціальної роботи, практика надання допомоги, робота з текстами різних офіційних і неофіційних документів та ін. В універсальні соціальні програми соціальна робота завжди вносила визнання важливості врахування різноманітних індивідуальних особливостей своїх клієнтів. До того ж контингент людей, з яким найчастіше приходиться мати справу соціальним працівникам, характеризується непередбачуваністю, різними відхиленнями від норм, почасти маргінальністю, анемією і відчуженням.

Певний вплив на зміст соціальної роботи справила філософська *концепція деконструкції суспільства*, тобто та стратегія постструктуралістського критицизму, яка передбачає певну деструкцію (порушення структури) і реконструкцію (докорінну перебудову) феномену з метою його спростування. Безперечно, кожна людина потребує певного структу-

рованого перебігу життя, адже деталізованість забезпечує значущі для неї відносно незмінні орієнтири. З цього приводу сучасний британський філософ О. Тоффлер у філософському бестселері “Третя хвиля” зауважував: “Сьогодні раптова зміна основних соціальних принципів, плутанина ролей, відмінностей у суспільному становищі та ліній поведінки влади, занурення в кліп-культуру, а також розвал великої системи мислення, виробничої сфери зруйнували образ світу більшості з нас, що зберігався у наших головах. Як наслідок, більшість людей, оглядаючи світ навколо себе, бачить сьогодні тільки хаос. Вони потерпають від почуття особистого безсилля і безглуздя” [13, с. 302]. Такі нові настановлення, підвищена стресовість і невдоволення своїм становищем природно не можуть залишатися поза увагою теоретиків і практиків соціальної роботи.

УЗАГАЛЬНЕННЯ І ВИСНОВКИ

1. Зважаючи на зазначене, світоглядний феномен соціальної роботи розкривається через формат її концептуального утвердження як системи теоретико-прикладного наукового знання про види, напрями і форми результативної діяльності у соціальній сфері, ефективну підтримку суб'єкта соціальної взаємодії. Концептуальні засади філософії соціальної роботи визначаються гуманістичним парадигмальним контекстом філософсько-світоглядної культури сучасності, для якої засадничими є інтерпретативні пояснення діалектичних моделей соціальних зв'язків, ситуаційних реалій буттєвості людини, ціннісно-змістових, значеннєвих конструктів особистості, її унікальності, нетотожності. Універсально-методологічний характер філософських ідей, гіпотез, категорій, методів пізнання широко використовується в осмисленні конкретних явищ, відносин, процесів суто соціального характеру і повсякденного суспільного життя людей.

2. Філософське підґрунтя соціальної роботи становлять ідеї і концепти сучасної соціогуманітаристики: *гуманізм* як методологічна і світоглядна домінанта; гуманістичні ідеали, осмислені *філософією професіоналізму*, засадничим принципом якої є розвиток потенційних здібностей людини й реалізація її сутнісних сил як суб'єкта самоставлення; *концепцією персоноцентризму*, в основі якої перебувають параметри якісних перетворень особистості.

Вітацентрична парадигма наголошує на проблемі людини як центрального осередку соціального буття, у якому всі процеси, факти і явища продукуються людиною і для людини (Б.В. Попов та ін.). *Вітакультурна парадигма* підкреслює виняткову важливість осмислення психодуховних станів-властивостей людини у вирішенні проблем особистісного існування у системі суспільних відносин (А.В. Фурман). *Постмодернізм* як сучасна інтелектуальна течія пропонує набір концептуальних підходів до тлумачень та інтерпретацій соціокультурної реальності, екзистенційного та соціокультурного розвитку людини. У будь-якому разі теоретико-філософський контекст соціальної роботи охоплює соціоантропологічні, психосоціальні, вітакультурні феномени, явища суспільних відносин у їх соціальному й персоніфікованому вигляді, індивідуалізовані системи смислів, потенціалів, вітальних практик і можливостей людини у діалектичній єдності.

3. Філософія соціальної роботи орієнтована в своїх дослідницьких перевагах на осмислення особистісно-суб'єктивних, вітально-духовних феноменів соціальних стосунків, у полі її онтологічних проекцій – феномени смислу, значенності, спричинення, гуманізму, відповідальності, добра й справедливості, розкриття природи персоніфікованих стратегій соціальності людини, її потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, святинь.

4. Роль філософії у загальнокультурній і професійній підготовці соціальних працівників багатогранна. Крім продукування знань про різноманітні аспекти поведінки людини і функціонування суспільства, вона виховує в особистості здатність до рефлексії та само-рефлексії, тобто формує вміння піддавати мисленнєвому аналізу різні аспекти дійсності, насамперед вивчати власну поведінку, почуття й емоційні прояви. Філософія впорядковує роздуми і судження, допомагає особі оволодіти логічним інструментарієм для адекватної оцінки світу і місця людини в ньому. Під впливом філософії, герменевтики, культурології, когнітивної інженерії, структурної антропології, соціології пізнання, соціології культури на сучасному етапі розвитку суспільства змінюється уявлення про онтологічний, когнітивний, гносеологічний статус соціальної роботи, яка сьогодні постає органічною ланкою людського буття, формою життєвиявлення особистості, органічною константою соціогенезу.

1. Бочарова В.Г. Профессиональная социальная работа: личностно-ориентированный подход / В.Г. Бочарова. – М.: Мысль, 1999. – 210 с.

2. Вступ до соціальної роботи: [навч. посіб.]. – К.: Фенікс, 2001. – 311 с.

3. Вступ до соціальної роботи: [навч. посіб.] / за ред. Т.В. Семигіної, І.І. Миговича. – К.: Академвидав, 2005. – 288 с.

4. Грицай Е.Б. Инициация постмодерна (на полях у Бодрийара) / Е.Б. Грицай // Вопросы философии. – 2003. – № 9. – С. 170–179.

5. Крымский С.Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации / Сергей Крымский // Вопросы философии. – 1992. – №12. – С. 38–64.

6. Лукашевич М.П. Соціальна робота (теорія та практика): [навч. посіб.] / Микола Лукашевич, Тетяна Семигіна. – К.: ІПК ДСЗУ, 2007. – 521 с.

7. Мерло-Понти М. Феноменология восприятия / М. Мерло-Понти. – СПб.: Ювента, 1999. – 384 с.

8. Морщакова О. Соціальні цінності і ціннісно-сміслові наповнення процесу соціалізації / Олена Морщакова // Вітакультурний млин. – 2011. – Модуль 13. – С. 38–43.

9. Пазенок В.С. Соціальна культура і соціальна творчість / Віктор Пазенок. – К.: Знання, 1990. – 48 с.

10. Парсонс Т. О структуре социального действия / Толкот Парсонс. – М.: Акад. проект, 2000. – 880 с.

11. Попов Б. Альтернативна модель етносу та людини (кілька зауваг щодо вітацентричної парадигми) / Борис Попов // Філософська думка. – 2001. – № 4. – С. 37–54.

12. Таран В.О. Соціальна філософія: [навч. посіб.] / В.О. Таран, В.М. Зотов, Н.О. Резанова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.

13. Тоффлер Е. Третья волна / Е. Тоффлер, пер. з англ. А. Євса. – К.: Вид. дім “Всесвіт”, 2000. – 480 с.

14. Тюптя Л.Т. Соціальна робота: теорія і практика: [навч. посіб.] / Л.Т. Тюптя, І.Б. Іванова. — 2-ге вид., перероб. і доп. – К.:Знання, 2008. – 574 с.

15. Философия социальной работы / под ред. В.И. Митрохина. – М.: Прогресс, 1998. – 432 с.

16. Фирсов М.В. Теория социальной работы: [учеб. пособ.]. / М.В. Фирсов, Е.Г. Студенова. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 376 с.

17. Філософія: світ людини: [курс лекцій]. / В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, Н.В. Хамітов та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.

18. Фурман А.В. Соціальна культура / А.В.Фурман, О.С. Морщакова // Психологія і суспільство. – 2015. – № 1. – С. 26–37.

19. Фурман А.В. Идея професійного методологування: [монографія] / Анатолій Фурман. – Ялта – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 205 с.

20. Фурман А.В. Психокультура української ментальності: [наук. вид.] / Анатолій Фурман. – Тернопіль: Економічна думка, 2011. – 168 с.

21. Шанин Т. Социальная работа как культурный феномен современности // Взаимосвязь социальной работы и социальной политики / под ред. Ш. Рамон. – М.: Аспект Пресс, 1997. – 176 с.

22. Шелер М. Избранные произведения / М. Шелер. – М.: Прогресс, 1994. – 423 с.

REFERENCES

1. Bocharova V.G. Professional'naja social'naja rabota: lichnostno-orientirovannyj podhod / V.G. Bocharova. – М.: Mysl', 1999. – 210 s.

2. Vstup do social'noyi roboty: [navch. posib.]. – K.: Fenix, 2001. – 311 s.
3. Vstup do social'noyi roboty: [navch. posib.] / za rjed. T.V. Semyhinoyi, I.I. Migovycha. – K.: Akademydav, 2005. – 288 s.
4. Gricaj E.B. Inicijacija postmodjerna (na poljah u Bodrijara) / E.B. Gricaj // Voprosy filosofii. – 2003. – № 9. – S. 170–179.
5. Krymskij S. V. Kontury duhovnosti: novyje kontjenty indjentyfikacii / Sjergjej Krymskij // Voprosy filosofii. – 1992. – №12. – S. 38–64.
6. Lukashevych M.P. Social'na robota (teorija ta praktyka): [navch. posib.] / Mykola Lukashevych, Tetjana Semyhina. – K.: IPK DSZU, 2007. – 521 s.
7. Merlo-Ponti M. Fjenomjenologija vosprijatija / M. Merlo-Ponti. – SPb.: Juvjenta, 1999. – 384 s.
8. Morshchakova O. Sotsialni tsinnosti i tsinnisno-smyslove napovnennia protsesu sotsializatsii / Olena Morshchakova // Vitakulturny mlyn. – 2011. – Modul 13. – S. 38–43.
9. Pazenok V.S. Sotsialna kultura i sotsialna tvorchist' / Viktor Pazenok. – K.: Znannia, 1990. – 48 s.
10. Parsons T. O strukturje social'nogo dejstvija / Tolkot Parsons. – M.: Akad. projekt, 2000. – 880 s.
11. Popov B. Alternatyvna model etnosu ta liudyny (kilka zauvah shchodo vitatsentrychnoi paradyhmy) / Borys Popov // Filosofska dumka. – 2001. – № 4. – S. 37–54.
12. Taran V.O. Sotsialna filosofii: [navch. posib.] / V.O. Taran, V.M. Zotov, N.O. Riezanova. – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2009. – 272 s.
13. Toffler E. Tretia khvylija / E. Toffler, per. z anhl. A. Yevsa. – K.: Vyd. dim "Vsesvit", 2000. – 480 s.
14. Tiuptia L.T. Sotsialna robota: teoriia i praktyka: [navch. posib.] / L.T. Tiuptia, I.B. Ivanova. — 2-he vyd., pererob. i dop. – K.: Znannia, 2008. – 574 s.
15. Filosofija social'noj raboty / pod rjed. V.I. Mitrohina. – M.: Progrjess, 1998. – 432 s.
16. Firsov M.V. Tjeorija social'noj raboty: [uchjeb. posob.]. / M.V. Firsov, E.G. Studjenova. – M.: VLADOS, 2001. – 376 s.
17. Filosofii: svit liudyny: [kurs lektsii]. / V.H. Tabachkovskiy, M.O. Bulatov, N.V. Khamitov ta in. – K.: Lybid, 2004. – 432 s.
18. Furman A.V. Sotsialna kultura / A.V. Furman, O.S. Morshchakova // Psykholohiia i suspilstvo. – 2015. – № 1. – S. 26–37.
19. Furman A.V. Ideia profesiinoho metodolohuvannia: [monohrafiia] / Anatolii Furman. – Yalta - Ternopil: Ekonomichna dumka, 2008. – 205 s.
20. Furman A.V. Psykhokultura ukraïnskoï mentalnosti: [nauk. vyd.] / Anatolii Furman. – Ternopil: Ekonomichna dumka, 2011. – 168 s.
21. Shanin T. Social'naja robota kak kul'turnyj fjenomjen sovrjemjen'nosti // Vzaimosvjaz' social'noj raboty i social'noj politiki / pod rjed. Sh. Ramon. – M.: Aspjekt Prjess, 1997. – 176 s.
22. Shjeljer M. Izbrannyje proizvjedjenija / M. Shjeljer. – M.: Progrjess, 1994. – 423 s.

АНОТАЦІЯ

Морщаківа Олена Степанівна.

Концептуальні засади філософії соціальної роботи.

У статті розкриваються концептуальні підвалини філософії соціальної роботи у теоретичному і прикладному аспектах. Висвітлена проблематика фіксує теоретико-методологічні й світоглядно-засадничі позиції соціальної роботи як системи наукових знань у ситуації трансформаційних зрушень сучасних

суспільних відносин, сповнених суперечностей, можливостей і перспектив. Здійснений аналіз соціальної роботи як сфери людського практикування означений гуманістичним парадигмальним контекстом філософсько-світоглядної культури; при цьому названа робота розглядається як самостійний світоглядно-культурний феномен теперішнього суспільства, котрий відображає діалектичну єдність загальнолюдських цінностей та унікальності кожної особи.

Ключові слова: суспільство, особа, соціальна робота, філософія соціальної роботи, гуманізм, персоніцентризм, соціальність, світогляд, соціокультурний розвиток людини, суспільний простір, соціальна інституція, соціальна справедливість, соціальна сфера, культура.

АННОТАЦИЯ

Морщаківа Елена Степановна.

Концептуальные основы философии социальной работы.

В статье раскрываются концептуальные основы философии социальной работы в теоретическом и прикладном аспектах. Представленная проблематика фиксирует теоретико-методологические и мировоззренческие позиции социальной работы как системы научных знаний в ситуации трансформационных изменений современных общественных отношений, наполненных противоречиями, возможностями и перспективами. Осуществленный анализ социальной работы определяется гуманистическим парадигмальным контекстом философско-мировоззренческой культуры; при этом названная работа трактуется как самостоятельный мировоззренческо-культурный феномен нынешнего общества, отображающий диалектическое единство общечеловеческих ценностей и уникальности личности.

Ключевые слова: общество, человек, социальная работа, философия социальной работы, гуманизм, персоніцентризм, социальность, мировоззрение, соціокультурное развитие человека, общественное пространство, социальная институция, социальная справедливость, социальная сфера, культура.

ANNOTATION

Morshchakova Olena.

Conceptual bases of social work philosophy.

In the article are disclosed the conceptual foundations of the philosophy of social work in theoretical and applied aspects. Illuminated problematic fixes the theoretical-methodological and ideological-fundamental positions of social work as a system of scientific knowledge in the situation of transformational shifts of modern public relations, full of contradictions, opportunities and prospects. Carried out the analysis of social work as a human practice sphere, marked by humanistic paradigm context of philosophical-ideological culture; herewith named work is considered as independent ideological-cultural phenomenon of present society which reflects the dialectical unity of general human values and the uniqueness of each person.

Key words: society, the person, social work, social work philosophy, humanism, persons-centrism, sociality, worldview, socio-cultural human development, public space, social institution, social justice, social sphere, culture.

Надійшла до редакції 21.04.2016.